

Táplálkozás

SZTE ÁOK Biokémiai Intézet

Cél

- Optimális, kiegyensúlyozott táplálkozás
  - minden szükséges bevitele
  - káros anyagok bevitelének megakadályozása
- Cél: egészség, jó életminőség fenntartása vagy visszanyerése

Szükséglet és kínálat

- Mire van szükségünk?
  - tápanyagok: → makro: fehérjék, szénhidrátok, zsírok
→ mikro: vitaminok, ásványi anyagok
- Mit eszünk?
  - tápanyagok
  - élelmi rostok
  - adalékanyagok (pl. fűszerek, ízesítők)
  - bioaktív vegyületek (pl. alkaloidok, hormonok)
- Tárolás, feldolgozás: tápanyagvesztés

Makronutriensek

- Mindhárom fordítható energia-termelésre!
- Egymásba átalakíthatók
(kivéve: esszenciális aminosavak)
- Energiabevitel ideális aránya:
szénhidrát 55-60%, zsírok 25-30%,
fehérje 10-15%

Fehérjék - mennyiség

- 0,8 g/ttkg/nap, energiabevitel 10-15%-a
- Fokozott igény: pl. gyermekkor, lábadozás, erősportok
- Fehérje megtakarítás: elégséges szénhidrát esetén szénhidrát az energiaforrás

Fehérjék - minőség

- Limitáló aminosav: megszabja a hasznosulást (általában Lys, Met, Trp)
- Biológiai érték: mennyire hasonlít az emberi fehérjék aminosav-arányára
  - komplett: állati
  - inkomplett: növényi – esszenciális aminosavak hiányoznak
- Kompletválás

Fehérjék - eltérések

- Hiány
  - marasmus (kis energia és fehérjebevitel) időseknél
  - kwashiorkor (csökkent fehérjebevitel+fertőzés) gyermekek

- Többslet
  - elhízás
  - bomlástermékek → hajlam metabolikus acidózisra, hiperammonémiára
  - B6- vitamin igény nő
- Javasolt: nem túl zsíros, komplettált fehérjék bevittele

Szénhidrátok

- Mennyiség:
  - min. 50-100 g/fő/nap
  - összenergiabevitel 55-60%-a
- Hiány → glukagonhatás
  - fehérjebontás → glükoneogenezis
  - zsírsavlebontás → ketózisra való hajlam

- Túlzott bevitel → inzulinhatás
  - glikogén, triglicerid és fehérjeszintézis fokozódik
  - B1-vitamin igény nő
  - egyszerű szénhidrátok hatása (caries, vércukorszint-ingadozás)

Lipidek

- Mennyiség: összenergiabevitel 25-30%-a
- Minőség
  - **telített** (pl. valeriánsav, palmitinsav, sztearinsav, arachidonsav, stb.)
  - **telítetlen** (pl. palmitoilsav, olajsav; dokozahexaénsav, eikozapentaénsav, alfa-linolénsav)
  - **esszenciális**

Kóros esetek

- Hiány: felszívódási zavar
  - lipáz/epesav mennyisége csökken
  - tünet:
    - zsírban oldódó vitaminok hiánytünetei
    - többszörösen telítetlen → bőrgyulladás
    - EPA → fokozott thrombosiskészség
    - csecsemőkori DHA hiány → KIR fejlődési zavarok

- Többslet
  - lipidprofil megváltozása
  - ateroszklerózis
  - iszkémiás szívbetegeég
  - stb.

Élelmi rostok

- Mennyiség: 30 g/nap
- Vízben oldhatatlan: cellulóz
  - szerkezet: glükóz polimer
  - hatása: vastagbél tisztító, stb.

Vízoldékony rostok

- Hemicellulóz
  - szerkezet: cellulóزرész+xilánrész+egyéb
  - hatása: gélképzés, stb.
- Pektin
  - szerkezet: poligalakturonsav-származék
  - hatása: zsírok, epesavak kötése, stb.
- Lignin
  - szerkezet: polifenol-származék
  - hatása: antioxidáns, stb.
- Egyéb rostalkotók

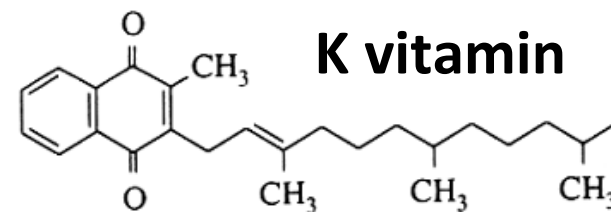
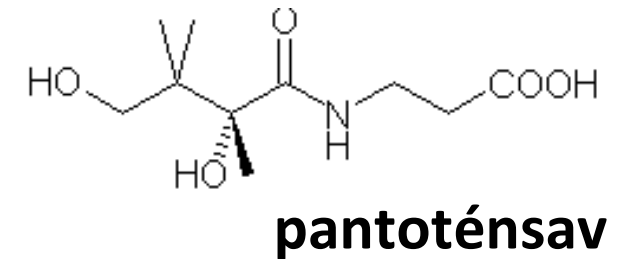
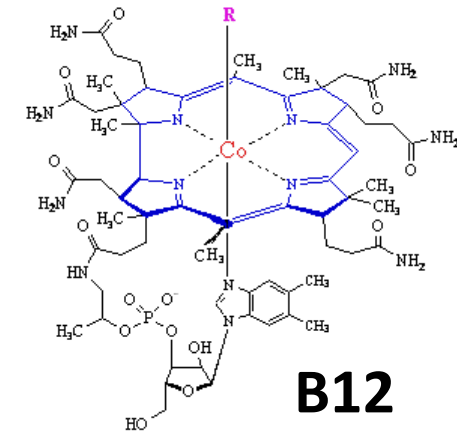
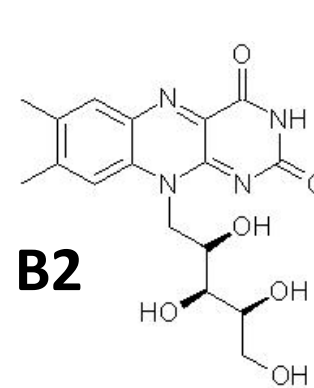
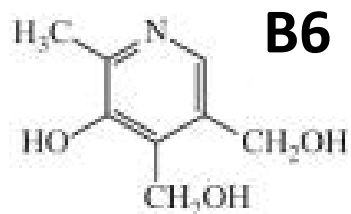
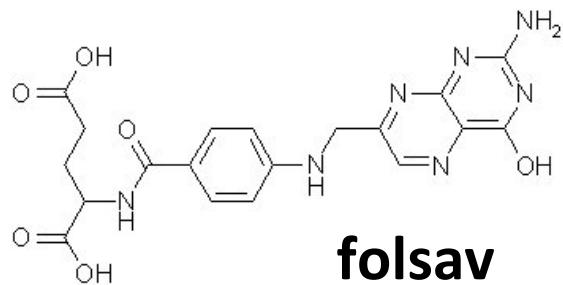
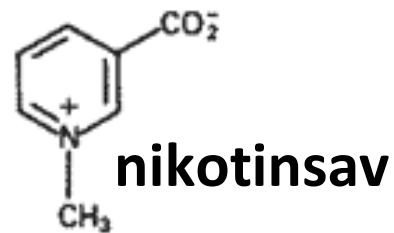
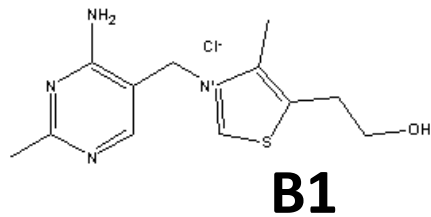

Kóros esetek

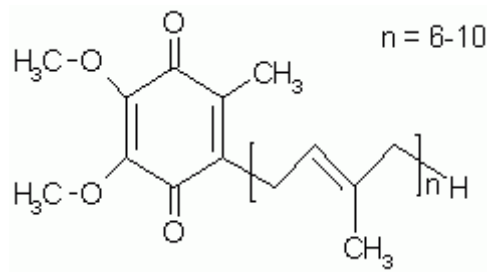
- Hiány
  - fejlett országok
  - kockázatonövelés: obstipáció, vastagbélrák, stb.
- Túladagolás
  - fejletlen országok
  - következmény: Fe, Ca hiány, zsírdékony vitaminok csökkent felszívódása, stb.

Mikronutriensek: vitaminok

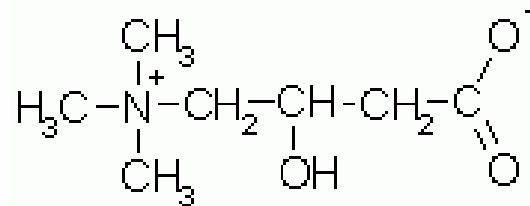
- Koenzim funkciójúak
- vitaminok:

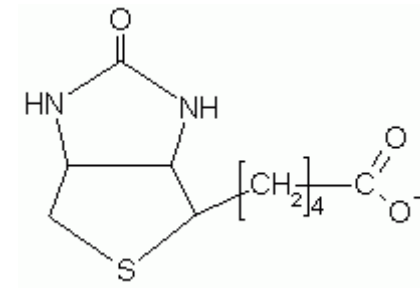
- vitamin-szerű: biotin, karnitin, ubikinon (Q10)

Ubikinon

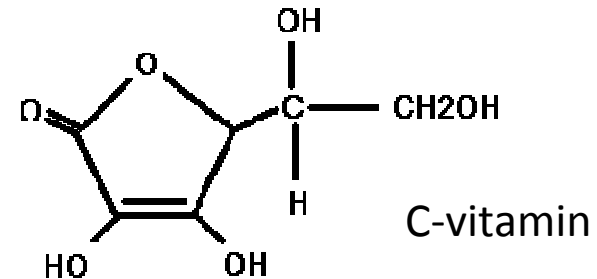

karnitin

biotin

- Antioxidánsok
- hidrofil:

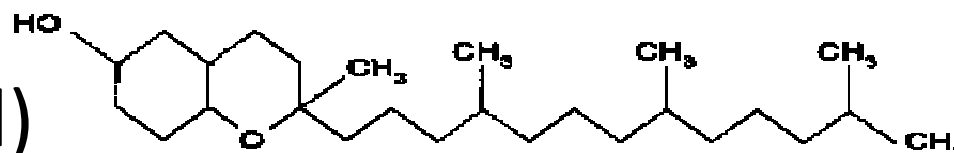
C-vitamin:

hidroxilációs reakciók, Fe^{3+} oxidációja,
szabadgyökök semlegesítése
forrása, ajánlott bevitel, hiánybetegség

flavonoidok (pl. resveratrol)

- lipofil:

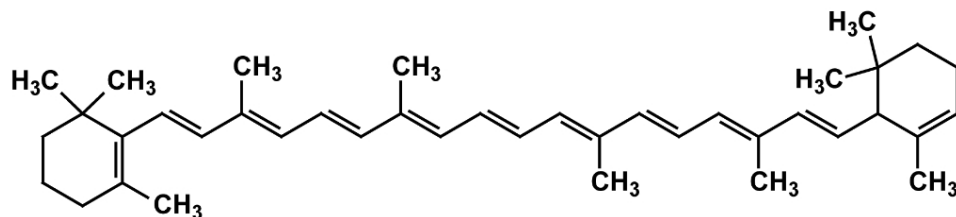
E-vitamin (tokoferol)

Redox lánc C-vitaminnal, glutationnal,
NADPH+H-val → daganatok és öregedés ellen
véd

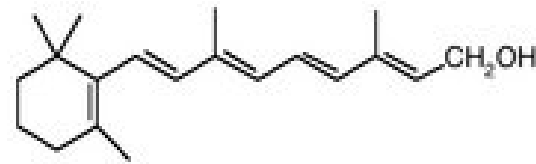
Forrásai, ajánlott bevitel, hiánytünetek

A-vitamin

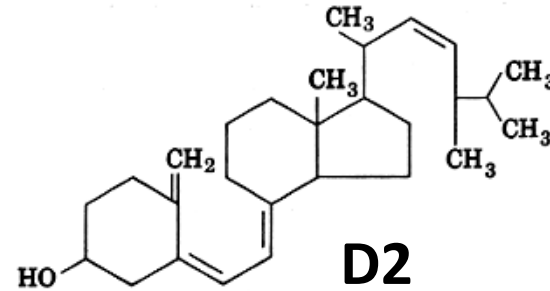
- Egyéb

- A-vitamin

- látás, növekedés, sejt differenciálódás,
antioxidáns

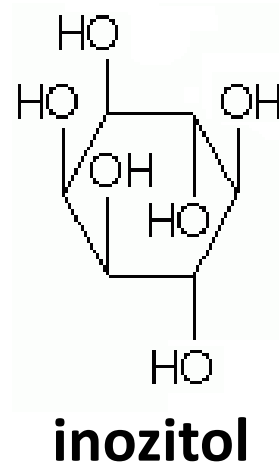
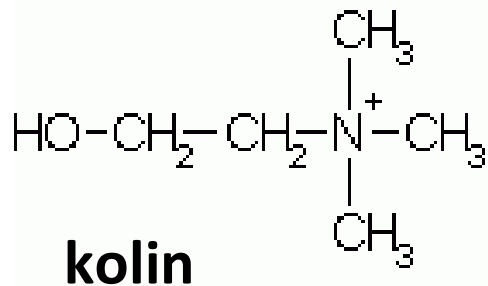
- forrása, ajánlott bevitel, hiánytünetek,
túladagolás

- D-vitamin (lipofil)

Szerepe a Ca²⁺ anyagcserében

Bevitele, termelődése, hiánybetegségei,
túladagolás

Mikronutriensek: ásványi anyagok

- Makromineraliák (napi igény > 100 mg)
  - Na, K, Ca, Mg, Cl, P, S
- Mikromineraliák (napi igény < 100 mg)
  - Fe, Cu, Zn, Mn, F, I, Cr, Co, Se, Mo, stb.